

SIVILOMBUDET

JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENTET
Postboks 8005 Dep.
0030 OSLO

Vår referanse
2023/5312

Deres referanse
24/3584-STEL

Vår saksbehandler
Johannes Flisnes Nilsen

Dato
15.06.2026

Svar på departementets oppfølging av ulovlig isolasjon i fengsel

Vi viser til brev 15. mai 2026 fra Justis- og beredskapsdepartementet om oppfølging av ulovlig isolasjon i Ringerike fengsel.

Bakgrunnen er ombudets besøk til fengselet i februar 2024 og senere oppfølging fra fengselet, Kriminalomsorgen region sør og Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI). Oppfølgingen av besøket er ikke avsluttet fra ombudets side.

I brevet til departementet ga ombudet uttrykk for sin vurdering om at fengselets praktisering av straffegjennomføringslovens regler om utelukkelse fra fellesskapet har vært, og er, ulovlige. Fengselet har isolert innsatte på grunn av generell bemanningsmangel, og også på grunn av bygningsmessige forhold som ikke er akutte. Begge deler er i strid med loven.

Sivilombudet pekte videre på at direktoratets og regionens redegjørelse ga grunn til bekymring over om kriminalomsorgen i tilstrekkelig grad har tatt innover seg de strenge kravene for når utelukkelse fra fellesskapet på grunn av bygnings- eller bemanningsmessige forhold er lovlig. Vi tok derfor disse forholdene direkte opp med departementet, og ba om en tilbakemelding på hvordan de lovstridige forholdene blir fulgt opp.

I sitt svar redegjør departementet for overordnede tiltak for å redusere bruk av utelukkelse i kriminalomsorgen, og tiltak for å sikre etterlevelse av gjeldende regelverk.

Overordnede tiltak for å redusere isolasjon og sikre etterlevelse

Blant overordnede tiltak merker ombudet seg departementets føringer i tildelingsbrev til KDI om å sørge for at kriminalomsorgen styrker sin internkontroll blant annet ved bruk av utelukkelse. Departementet opplyser også om at KDI i sitt tildelingsbrev har fått i oppdrag å utarbeide en plan for implementering og iverksettelse av endringene i straffegjennomføringsloven som ble vedtatt av Stortinget 21. april 2026. Planen skal sikre at forutsetningene er på plass både for å gi et tilbud i fengslene i tråd med lovforslaget, og for å ha tilstrekkelig informasjon og internkontroll for etterlevelse.

Tiltak for å sikre etterlevelse av gjeldende regelverk

Departementet beskriver også hvilke tiltak som er iverksatt for å sikre etterlevelse av gjeldende regelverk. Redegjørelsen av hvordan bestemmelsene om utelukkelse fra fellesskapet skal forstås, viser at departementet slutter seg til den lovforståelsen som ombudet har lagt til grunn. Dette innebærer at det kun er adgang til å utelukke innsatte der det foreligger akutte bygnings- eller bemanningsmessige forhold.

Departementet opplyser videre om at KDI vil endre retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 37, som åpner for å utelukke en innsatt med hjemmel i bestemmelsens niende ledd kombinert med å opprettholde ro, orden og sikkerhet etter bestemmelsens første ledd bokstav e. Dette vil bidra til en nødvendig klargjøring av gjeldende rett.

Videre opplyser departementet om at direktoratet har innført en ordning med krav til varsling fra lokalt til regionalt nivå om vedtak om utelukkelse etter straffegjennomføringsloven § 37 niende ledd. Fengslene må også redegjøre for hvilke tiltak som er iverksatt for å unngå bruk av utelukkelse, inkludert bemanningsmessige tiltak. Omfanget og regionenes vurderinger av situasjonen og tiltakene, skal så rapporteres videre til KDI hvert tertial. Ordningen vil gi regionene og direktoratet bedre oversikt og anledning til å følge opp regelbrudd ved bruk av utelukkelse begrunnet i bemannings- eller bygningsmessige forhold som ikke er akutte.

Departementet beskriver også tiltak som er satt inn for å hindre at innsatte er ulovlig utelukket fra fellesskapet på restriktive avdelinger på grunn av plassmangel. Blant annet opplyses det om at Ringerike og andre fengsler med liknende utfordringer forsøker å overføre innsatte til andre fengsler, tilrettelegge for deltakelse i fellesskapet på andre avdelinger, tilleggsbevilgninger til styrket bemanning, og at fengsler med slike kapasitetsutfordringer vurderes skjermet for å ta imot nye innkallinger av domfelte til soning.

Sivilombudets vurdering

Sivilombudet har merket seg departementets redegjørelse om hvordan den ulovlige praksisen vil bli fulgt opp for å sikre redusert bruk av isolasjon og at gjeldende regelverk etterleves.

Ombudet forutsetter at rapporteringsordningen som er iverksatt for å få oversikt over utelukkelse som skyldes akutte bygnings- eller bemanningsmessige forhold også omfatter tilfeller av vedtak om utelukkelse med hjemmel i straffegjennomføringsloven § 37 åttende ledd. Bestemmelsen gir blant annet hjemmel til såkalt kollektiv utelukkelse dersom akutte bygningsmessige eller bemanningsmessige forhold gjør det nødvendig. Etter vårt syn er det nødvendig for å sikre pålitelig oversikt over alle utelukkelse som skyldes ressursutfordringer.

Vi vil videre understreke betydningen av at departementet sørger for klargjøring til kriminalomsorgen om hvordan regelverket skal tolkes og praktiseres. Verken regionen eller

direktoratet fanget opp den ulovlige utelukkelsespraksisen som var bakgrunnen for vår henvendelse til departementet. Tvert imot synes de langt på vei å ha godkjent praksisen. Vi viser til vårt forrige brev til departementet, der det kom fram at regionen var kjent med at bemannings- og bygningsmessige forhold må være akutte for å gi hjemmel for utelukkelse, men at dette likevel ble vurdert som «den mest korrekte hjemmelshenvisningen». Direktoratet fanget på sin side ikke opp fengselets beskrivelse av en ny praksis med å utelukke innsatte fra fellesskapet på grunn av generelle bemanningsutfordringer, selv om dette ble forelagt dem og var nedfelt i egne vedtaksmaler.

Samlet tyder dette på et stort behov for å styrke arbeidet med etterlevelse og internkontroll i kriminalomsorgen. Dersom lovgivningen ikke overholdes, må dette markeres klart, også i tilfeller der lovbruddet har sammenheng med manglende ressurser. Stadfesting av lovstridige vedtak fratrar departementet nødvendig informasjon for å kunne sette inn nødvendige oppfølgingstiltak og undergraver innsattes rettssikkerhet.

Utover tiltak for å hindre framtidige lovbrudd, merker ombudet seg at departementet ikke i brevet hit har beskrevet tiltak for å bøte på urett som har funnet sted, og forutsetter at slike tiltak er satt i gang.

Sivilombudet avslutter med dette sin oppfølging av den ulovlige isolasjonspraksisen overfor Justis- og beredskapsdepartementet.

Hanne Harlem
sivilombud

Dette brevet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevet underskrift.